

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ВТОР ОДДЕЛ

**СЛУЧАЈОТ МЕМЕДОВА И ДРУГИ против СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА**

(Апликации бр. 42429/16 и 2 други)

ПРЕСУДА

Чл. 34 • Жртва • Утврдување повреда на правото на слобода на движење без паричен надоместок за нематеријална штета во околностите на случајот, недоволен надомест

Чл. 2 од Протокол бр. 4 • Слобода за напуштање на државата • Недозволување на лица од ромска етничка припадност да ја напуштат територијата на тужената држава • Правна недоследност за тоа дали Шенгенскиот граничен кодекс е дел од домашниот правен поредок и нејасност во однос на неговата применливост во случајот на апликантите • Неразгледување на индивидуалните околности на апликантите • Мешањето не е во согласност со домашното право и не е оправдано

Чл. 14 (+ чл. 2 од Протокол бр. 4) • Дискриминација на апликантите врз основа на нивното ромско потекло • Начинот на кој релевантните инструкции за домашна гранична контрола се применуваат во пракса од страна на граничните службеници што резултира со непропорционален број Роми да бидат спречени да патуваат во странство • Уверлив *prima facie* случај на индиректна дискриминација • Немање објективно и разумно оправдување

СТРАЗБУР

24 октомври 2023

Оваа пресуда ќе стане правосилна во околностите утврдени во членот 44 § 2 од Конвенцијата. Може да биде предмет на редакциски измени.

Случајот Мемедова и други против Северна Македонија,
Европскиот суд на човекови права (втор оддел), во совет,
составен од:

Arnfinn Bårdsen, *Претседател,*
Jovan Ilievski,
Pauliine Koskelo,
Saadet Yüksel,
Lorraine Schembri Orland,
Frédéric Krenс,
Davor Derenčinović, *судии,*
и Hasan Bakırcı, *секретар,*

Имајќи ги предвид:

апликациите (бр. 42429/16, 8934/18 и 9886/18) против Република Северна Македонија поднесени до Судот согласно членот 34 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основни слободи (Конвенцијата) од страна на петмина апликанти, сите Македонци/граѓани на Северна Македонија, наведени во табелата во прилог (апликантите) на датумите наведени во истата;

одлуката да се извести Владата на Република Северна Македонија (Владата) за жалбените наводи во врска со членот 2 од Протоколот бр. 4, посебно и во врска со членот 14, и членот 1 од Протоколот бр. 12 на Конвенцијата, и остатокот од апликациите да се прогласат за недопуштени;

произнесувањата на страните;

Разгледувајќи го предметот на нејавна седница на 3 октомври 2023 година,

Ја донесе следната пресуда, која беше усвоена на истиот датум:

ВОВЕД

1. Конкретниот случај се однесува на инциденти што се случиле на граничен премин во кои на апликантите, сите од ромска етничка припадност, не им било дозволено да ја напуштат територијата на тужената држава. Тие се жалеа врз основа на членот 2 од Протоколот бр. 4, посебно и во врска со членот 14 и врз основа на членот 1 од Протоколот бр. 12 на Конвенцијата, наведувајќи дека биле издвоени од страна на граничната полиција заради нивната ромска етничка припадност.

ФАКТИ

2. Деталите за апликантите се дадени во прилогот.

3. Владата ја застапуваше нејзиниот в.д. агент, г-а Д. Донова.

I. ПОЗАДИНА НА СЛУЧАИТЕ

4. Од 19 декември 2009 година, влезот на граѓани на тужената држава во Шенген зоната било поедноставено за лицата што имаат биометриски пасош издаден од тужената држава.

5. На 28 април 2011 година, Министерството за внатрешни работи (МВР) испратило известување до регионалните центри за гранични работи, Секторот за гранични работи и миграции и други релевантни тела во рамките на Министерството, укажувајќи дека зголемен број на државјани аплицирале за азил во Европската унија и земјите членки на Шенген зоната и на тој начин го злоупотребувале постоечкиот безвизен режим. Една од мерките предложена од МВР било зајакнување на граничните контроли за организирани групи граѓани што ја напуштаат државата, а биле потенцијални баратели на азил, согласно членот 15 од Законот за гранична контрола (Службен весник бр. 171/2010 и 41/2014), со кој се утврдуваат минимални гранични проверки за утврдување идентитет и важност на документите на лицата што ја преминуваат границата на државата. Особено, полициските службеници имаат право да ги проверат соодветната евиденција и електронските бази на податоци со цел да утврдат дали таквите лица претставуваат закана за националната безбедност, јавната политика, меѓународните односи или јавното здравје.

II. ОКОЛНОСТИ НА СЛУЧАЈОТ И ГРАЃАНСКИ ПОСТАПКИ ПОВЕДЕНИ ОД АПЛИКАНТИТЕ

A. Првата апликантка (г-а Мемедова)

6. На 29 ноември 2014 година, првата апликантка била спречена да ја напушти земјата преку аеродромот во Скопје. Откако ѝ бил проверен пасошот, ѝ бил вратен со печат кој бил прецртан со две паралелни линии, што значело дека штембилот за влез или излез бил поништен (како што е наведено во Правилникот за формата и содржината на штембилот за влез и излез во Република Северна Македонија и начинот и постапката на неговото втиснување (Службен весник бр. 46/2012).

7. На истиот ден, во службена белешка од МВР било наведено дека, во согласност со членот 15(4) од Законот за гранична контрола (види параграф 5 погоре), на првата апликантка не ѝ било дозволено да ја напушти државата, бидејќи претставувала закана за јавната политика и односите на државата со земји членки на Европската унија (ЕУ) и бидејќи не приложила докази за доволен износ на финансиски средства за должината на нејзиниот престој, ниту приложила повратен билен или формална покана или гаранција.

8. На 30 март 2015 година, првата апликантка поднела граѓанска тужба против МВР согласно Законот за дискриминација, тврдејќи дека нејзиното право на еднаков третман и право за напуштање на државата биле повредени. Тврдела дека граничниот службеник ја навредил велејќи дека, како и другите Роми, и таа ќе бара азил. Додала дека се обидела да му објасни на службеникот дека е во пензија и дека патува во посета на нејзините деца и дека се обидела да приложи документи кои покажуваат дека нејзиниот син живее во Германија. Во текот на постапката, другиот син на првата апликантка дал устен исказ,

потврдувајќи дека неговиот брат живее во Германија. Првата апликантка, исто така, се повикала на праксата на домашните судови (пресуда бр. ГЖ-183/15 – види параграф 30 подолу), одлука на Уставниот суд (види параграф 28 подолу) и годишниот извештај на Народниот правобранител од 2013 година (види параграф 32 подолу). Дополнително, таа тврдела дека и претходно патувала во Германија без да ѝ биде побарано гарантно писмо. Германските власти ставиле штембил на нејзиниот пасош за време на нејзиниот претходен престој, што сведочело за тој факт и не можел да се толкува, како што граничните службеници очигледно направиле, како доказ за претходен обид за барање азил во Германија. На крај, нагласила дека на релевантниот датум, на други Роми им било дозволено да ја преминат границата.

9. На 23 јуни 2015 година, основниот суд во Винаца ги одбил тужбените барања на апликантката и заклучил дека таа не била дискриминирана. Не ѝ било дозволено да патува, бидејќи не успеала да ги оправда целта и причината за патување со кредибилни документи, како што бара законот. Судот, понатаму, се повикал на нејзината изјава дека истиот ден на други патници со ромско потекло им било дозволено да ја напуштат земјата и утврдил дека проверката на нејзиниот претходен германски влезен штембил (види параграф 8 погоре) била извршена како дел од граничните проверки со цел да се утврди дали ги исполнувала условите за преминување на границата. Судот заклучил дека достапните докази не докажувале дека на други лица во споредливи околности им било дозволено да ја напуштат земјата.

10. Во жалбата против првостепената одлука, првата апликантка тврдела дека, меѓу другото, имало повреда на членот 2 од Протоколот бр. 4. Исто така, тврдела дека никогаш не добила официјална одлука во која се наведени причините поради кои била спречена да ја премине границата.

11. На 18 јануари 2016 година, Апелациониот суд во Штип ја потврдил пресудата на понискиот суд и заклучил дека нејзините права на еднаков третман и за напуштање на државата не се повредени. Исто така, утврдил дека, со цел да ја напушти територијата на тужената држава и да влезе во земја членка на Шенгенскиот граничен кодекс, не било доволно да има важечки биометриски пасош и дека требало да се исполнат и други услови, како што се приложување гарантно писмо и прикажување доволни финансиски средства за лицето да може да ги докаже неговите или нејзините цел и причини за патување и престој во земји членки на ЕУ. Во врска со тоа, судот се повикал на членот 5 од Регулотивата (ЕЗ) бр. 562/2006 на Европскиот парламент и на Советот од 15 март 2006 година (Шенгенски граничен кодекс; види параграф 27 подолу). Граничната проверка била извршена со цел да се спречи и открие илегална имиграција и други закани за јавниот и правниот поредок, националната безбедност и меѓународните односи.

Б. Втората апликантка (г-а Куртишова)

12. На 19 јуни 2014 година, втората апликантка била спречена да ја напушти тужената држава преку скопскиот аеродром, врз основа на тоа дека не приложила кредибилно гарантно писмо и дека немала доволно средства.

13. На 18 јули 2014 година, таа поднела граѓанска тужба според Законот за спречување и заштита од дискриминација, тврдејќи, меѓу другото, дека нејзиното право на слобода на движење било повредено. Во прилог на нејзините тврдења, таа се повикала на извештаите на Комесарот за човекови права на Советот на Европа (види параграфи 38-39 подолу) и на Европскиот центар за правата на Ромите, во кои било наведено дека помеѓу 2011 и април 2014 година документирале 91 случај на поединци Роми кои биле спречени да ја напуштат државата и дознале за уште 33 такви случаи. Исто така, го доставила гарантното писмо за кое тврдеше дека го предала на граничниот службеник, а во кое била наведена германската општина каде имала намера да престојува и во кое нејзиниот домаќин (нејзиниот девер) потврдил дека ќе ги покрие трошоците за нејзиниот престој. Дополнително, доставила заверена копија од нејзиниот договор за вработување на неопределено со друштво во тужената држава, за кој, исто така, тврдела дека му го приложила на граничниот службеник. Втората апликантка, исто така, се повикала на одлука на Уставниот суд (види параграф 28 подолу) и изјава на министерот за внатрешни работи дадена на 8 февруари 2013 година за време на официјалната посета на Шведска дека со цел да се спречи злоупотреба на неодамнешната визна либерализација, речиси 8.000 граѓани биле спречени да ја преминат границата. За време на главната расправа, втората апликантка изјавила дека и претходно патувала во странство, но од неа не било побарано да приложи гарантни писма.

14. На рочиште во Основниот суд Скопје, вработен во МВР кој бил сведок на настаните од 19 јуни 2014 година на граничниот премин, изјавил дека одбил да ѝ дозволи на втората апликантка да ја премине границата во согласност со Шенгенскиот граничен кодекс и членот 15(4) од Законот за гранична контрола (види параграф 5 погоре), бидејќи немала доволно финансиски средства, гарантното писмо било нечитливо и таа не приложила резервација за хотел или покана. Исто така, изјавил дека, без да приложи било какви придружни документи, тој ден не дозволил никому да ја премине границата освен ако не ги исполнувал условите што ги барал од втората апликантка.

15. По враќање на предметот, на 29 март 2017 година, Основниот суд Скопје ги одбил барањата на втората апликантка, утврдувајќи дека таа не ги исполнила условите утврдени во Шенгенскиот граничен кодекс за влез во земја членка на ЕУ (види параграф 27 подолу) и дека не ѝ било дозволено да ја напушти земјата бидејќи не го доставила оригиналот на наводното гарантно писмо и не потврдила дека има доволно финансиски средства. Судот оценил дека применливоста на Шенгенскиот граничен кодекс во тужената држава произлегува од Спогодбата за стабилизација и

асоцијација (Закон за ратификација на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (Службен весник бр. 28/2001) според кој страните се согласиле да соработуваат на полето на визи, гранична контрола, азил и миграција, а тужената држава се обврзала повторно да го прими кој било нејзин државјанин кој нелегално престојува на територијата на која било земја членка, на барање на предметната држава и без дополнителни формалности, откако таквите лица ќе бидат идентификувани (ibid., дел 76). Дополнително, судот оценил дека втората апликантка не била дискриминирана, бидејќи не нашла лице на кое му било дозволено да ја напушти земјата во исто време и под истите услови како во нејзиниот случај, ниту пак забележала кои документи биле барани од другите патници. На крај, судот оценил дека одлуката на Уставниот суд (види параграф 28 подолу) со која се прогласуваат за неважечки одредени одредби од Законот за пасоши, не е применлива во случајот на втората апликантка.

16. На 17 јули 2017 година, Апелациониот суд Скопје ги потврдил наодите на првостепениот суд.

В. Трет, четврт и петти апликант (г. Абазов, г-а Абазова и г. Мемедовски)

17. На 14 март 2014 година, третиот и четвртиот апликант, сопружници, пристигнале заедно со петтиот апликант на граничниот премин Табановце за влез во Србија со две комбиња украсени според ромската култура, тргнале на традиционална свадбена церемонија во Косово¹ Имало двајца возачи, едниот бил петтиот апликант, со по шест лица во секое комбе, меѓу кои и третиот и четвртиот апликант. На третиот и четвртиот апликант не им било дозволено да ја преминат границата откако биле испрашувани од граничните службеници; ставиле штембил на нивните пасоши и го пречкртале штембилот со две паралелни линии (види параграф 6 погоре). Што се однесува до петтиот апликант, имало контрадикторни изјави за тоа дали тој навистина бил спречен да ја премине границата или избрал да не го стори тоа доброволно откако на патниците во неговото комбе им бил забранет излез од земјата (види параграф 22 подолу).

18. На истиот датум, во службена белешка на МВР под наслов „Одбивање излез на македонски државјани“, било наведено дека согласно членот 15(4) од Законот за гранична контрола (види параграф 5 погоре), на сите лица кои патувале во двете комбиња не им било дозволено да ја напуштат земјата бидејќи претставувале закана за јавната политика и односите на државата со земја членка на ЕУ и затоа што немале доволно финансиски средства и гарантни писма за да го покријат планираниот престој во странство. Во белешката бил наведен и петтиот апликант, со забелешка дека за него имало предупредување во системот на Секторот за гранична контрола. Во релевантните делови од белешката било наведено:

¹ Сите упатувања на Косово, без разлика дали станува збор за територија, институции или население, во овој текст ќе се сфаќаат во целосна согласност со Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на Обединетите нации и без прејудиирање на статусот на Косово.

“ ... Утврдено е дека возилата, нивните возачи и дел од патниците ... биле наведени во предупредување 229 од 4 март 2014 година издадено од Секторот за гранична контрола во врска со предупредување 68 од 7 март 2014 година, поради што истите беа испрашани [од страна на инспектор од граничната полиција] ...; тие тврдеа дека причината за нивното патување е свадба...; меѓутоа, бидејќи немале доволно финансиски средства или гарантно писмо за покривање на трошоците за нивниот престој во странство, не им беше дозволено да ја напуштат [земјата].“

19. На 1 јули 2015 година, тројцата апликанти поднеле граѓанска тужба според Законот за спречување и заштита од дискриминација против МВР, жалејќи се на повреда на нивните права на еднаков третман и слобода на движење. Меѓу другото, тврделе дека откако биле спречени да ја напуштат државата, и се побуниле заедно со останатите патници. Тврделе дека полицајците се однесувале грубо кон нив и дале навредливи коментари поврзани со нивната етничка припадност. Приложиле вештачење што го поткрепува нивното барање за надомест на нематеријалната штета предизвикана од повредата на нивните права и на еднаквост и на слободата на движење за која тврделе дека ја претрпеле како резултат на настаните од 14 март 2014 година (види параграф 17 погоре).

20. Во прилог на нивното тврдење, апликантите се повикале на извештајот на Народниот правобранител за 2014 година (види параграф 33 подолу) и известувањето од 25 февруари 2016 година упатено до застапникот на апликантите во домашната постапка, во кое Народниот правобранител изјавил дека во 2013 година бројот на претставки од страна на Роми кои тврделе дека биле жртви на етничка дискриминација на границите брзо се зголемил. Народниот правобранител, дополнително, изјавил дека во неколку од тие случаи констатирал повреди, за кои го известил МВР и дал препораки, но не добил соодветен одговор и, според него, состојбата на границата останала непроменета. Во тој допис, Народниот правобранител понатаму констатирал дека поради неактивноста на Владата за решавање на ситуацијата на границата, негативната дискриминаторска практика е забележана во неговиот Годишен извештај за 2014 година и во посебен извештај доставен до Комитетот за заштита на човековите права на Обединетите нации, во однос на спроведувањето на Меѓународната конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација (види параграф 33 подолу).

21. Апликантите се повикале и на извештаите на Комесарот за човекови права на Советот на Европа (види параграфи 38-39 подолу) и Фронтекс, статистика објавена од Европскиот центар за правата на Ромите и Стејт департментот на САД, како и изјавата на МВР во врска со бројот на граѓани кои биле спречени да ја преминат границата (види параграф 13 погоре). Покрај тоа, апликантите се повикале на презентација дадена од помошник министерот на МВР во мај 2014 година на состанокот на *Ad hoc* комитетот на експерти за ромски прашања во Стразбур, во која помошник министерот изјавил дека профилот на лица кои биле спречените да ја напуштат земјата

одговараат на профилот на оние граѓани кои биле присилно вратени од земјите членки на ЕУ, што укажува дека, по етничка припадност, Ромите сочинуваат најголем дел и дека луѓето кои биле присилно вратени главно доаѓаат од општини со мнозинство ромско население. Апликантите, понатаму, се повикале на одлука на Уставниот суд (види параграф 28 подолу) и неколку други домашни судски пресуди (види параграфи 30 и 31 подолу).

22. Петтиот апликант тврдел дека не му била дадена дозвола да ја премине границата заедно со патниците и дека, како што било случај со другите, домашните власти му ставиле штембил на пасошот, а потоа го пречкртле со две линии, но тој штембил подоцна бил прикриен со друг кој бил ставен во пасошот од службеници на бугарската граница.

23. Во својот одговор на граѓанската тужба, МВР ја оспорило изјавата на петтиот апликант (види претходен параграф) и тврдело дека му било дозволено да ја премине границата, но избрал да не ја премине, бидејќи возел едно од комбињата што превезувале патници на кои не им било дозволено да ја преминат границата. Инспекторот одговорен за гранична полиција, кој бил сослушан за време на главната расправа, изјавил дека, по сослушувањето на третиот, четвртиот и петтиот апликант на 14 март 2014 година, ги известил граничните службеници дека нема сомневање дека апликантите можеле да го злоупотребаат безвизниот режим.

24. На 9 март 2017 година, Основниот суд Скопје делумно го прифатил тужбеното барање на третиот и четвртиот апликант и утврдил повреда на нивното право на слобода на движење, но го одбил нивниот навод за дискриминација и нивното барање за нематеријална штета. Судот се повикал на изјавата на инспекторот на граничната полиција (види претходен параграф) и понатаму утврдил дека тужената држава не била законски обврзана со Шенгенскиот граничен кодекс и дека поради тоа не било потребно да се побара од третиот и четвртиот апликант да достават документи во врска со нивниот престој и целта на нивното патување. Меѓутоа, врз основа на изјавите на сведоците - вработени во МВР, судот бил уверен дека полицијата подеднакво постапувала со луѓето од различна етничка припадност и, соодветно, не ги дискриминирала апликантите. Немало внатрешна предупредување или упатства со кои од полицајците се барало да посветуваат посебно внимание на Ромите. Судот нагласил дека, иако повеќето сведоци не биле целосно запознаени со важечките уставни одредби, тие постапиле во согласност со Законот за гранична контрола и насоките на нивните наредени. Исто така, утврдил дека самите апликанти не доставиле никаков доказ што покажува дека одбивањето да им се дозволи излез од земјата се засновало на нивното ромско потекло и, според тоа, сметал дека нивните изјави се контрадикторни. Понатаму, тој утврдил дека третиот, четвртиот и петтиот апликант не биле навредувани врз основа на нивната етничка припадност од страна на граничните службеници. Какви било навредливи зборови кои би можеле да ги изговорат граничните службеници по протестот на апликантите не биле релевантни, бидејќи дотогаш апликантите веќе биле спречени да

ја преминат границата и во секој случај, немало докази кои ги поткрепуваат тие тврдења. Во однос на нивното барање за надомест на нематеријална штета, врз основа на вештачењето поднесено од апликантите (види параграф 19 погоре), судот утврдил дека тоа се однесува само на нивните наводи за дискриминација, кои ги одбил.

25. Судот во целост ги одбил барањата на петтиот апликант и утврдил дека тој не бил спречен да ја премине границата, туку доброволно се вратил назад заедно со другите патници, бидејќи тој бил оној што возел. Тој заклучок бил поткрепен со аргументите на МВР во неговиот одговор на граѓанската тужба (види параграф 23 погоре). Заклучокот, дополнително, бил поткрепен со проверка на пасошот на апликантот, во кој немало штембил со две вкрстени линии од предметниот датум. Штембилот со две вкрстени линии што го имал петтиот апликант во пасошот е датиран на 20 март 2014 година и е поврзан со граничен премин од Бугарија. Судовите ги разгледале усните изјави на петтиот апликант, но ги оцениле за нелогични, неуверливи и отстапувачки од писмените докази.

26. На 5 јули 2017 година, Апелациониот суд Скопје ги потврдил наодите на првостепениот суд.

РЕЛЕВАНТНА ПРАВНА РАМКА И ПРАКСА

I. ЗАКОН НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

Регулатива (ЕЗ) бр. 562/2006 на Европскиот парламент и на Советот на Европа од 15 март 2006 година со која се утврдуваат правилата кои го уредуваат начинот на движењето на лица преку границите (Шенгенски граничен кодекс)

27. Со членот 5 § 1 од Регулативата (ЕЗ) бр. 562/2006 на Европскиот парламент и на Советот од 15 март 2006 година за правилата кои го уредуваат начинот на движењето на лица преку границите (Шенгенски граничен кодекс), како што бил во сила во временскиот период во прашање, беше утврдено дека за престој до три месеци во период од шест месеци, државјаните на трети земји, меѓу другото, треба да ги оправдаат целта и условите на планираниот престој и да покажат дека имаат доволно средства за егзистенција за времетраењето на планираниот престој и за враќање во нивната земја на потекло или за транзит во трета земја во која сигурно ќе бидат примени или дека се во позиција законски да стекнат такви средства. Покрај тоа, тие не треба да се сметаат за закана за јавната политика, внатрешната безбедност, јавното здравје или меѓународните односи на која било од земјите членки, особено кога не е издадено предупредување во националните бази на податоци на земјите членки за целите на одбивање влез по истиот основ. Со ставот 3 од истиот член предвидуваше дека средствата за егзистенција треба да се проценат во согласност со времетраењето и целта на престојот и со упатување на просечните цени во односната земја членка за престој и сместување во економични објекти за сместување, помножено со бројот на денови од престојот. Изјави за гаранции, каде што таквите

изјави се предвидени со националното законодавство, и гарантни писма од домаќините, како што е дефинирано со националното законодавство, кога државјанин од трета земја престојува кај домаќин, исто така може да претставуваат доказ за доволно средства за егзистенција.

II. РЕЛЕВАНТНА ДОМАШНА ПРАКСА

A. Уставен суд

28. Во одлуката *У.бр.189/2012* од 25 јуни 2014 година, Уставниот суд одлучил да прогласи за неважечки одредени одредби од Законот за пасоши со кои барањето за издавање пасош или виза би било одбиено доколку лицето било присилно вратено или протерано од друга земја затоа што ги прекршило правилата за влез и престој на таа земја. Уставниот суд оценил дека за една земја да ограничи лице кое има валиден пасош да ја напушти својата земја, мора да постојат сериозни и исклучителни околности како што се оние наведени во членот 27 од Уставот, имено национална безбедност, спречување криминал и заштита на здравјето. Заштитата на угледот на државата и спроведувањето на режимот за влез и престој на друга земја не може да се сметаат за основа за ограничување на правото на лицето да ја напушти својата земја. Цитирајќи го *Stamose v. Bulgaria* (бр. 29713/05, ЕСЧП 2012), судот утврдил дека автоматското наметнување мерка со која се ограничува правото на лицето да ја напушти својата земја поради претходно прекршување на режимот за влез и престој на друга земја е непропорционално и не е во согласност со принципот на владеење на правото.

29. Во своите одлуки *У.бр. 99/2013* од 05 февруари 2014 година и *У.бр. 108/2013* од 18 февруари 2015 година, Уставниот суд ги одбил барањата за заштита на правата и слободите на неколку лица кои тврделе дека не им било дозволено да ја преминат државната граница поради нивното ромско потекло. Судот утврдил дека тужителите не доставиле доволно докази за поддршка на нивните тврдења за дискриминација, што значи дека немало докази дека дејствијата на граничните полицајци биле поврзани со етничкото потекло на апликантите, туку само со спроведувањето на законот, и затоа не бил во можност да ја испита основаноста на случаите.

B. Судови од општа надлежност

30. Во две правосилни пресуди ГЖ-183/15 и ГЖ-518/15 од 9 март и 15 мај 2015 година, соодветно, Апелациониот суд Штип ги потврдил првостепените одлуки со кои била утврдена повреда на правото на еднаков третман на Роми на кои не им било дозволено да ја преминат границата поради нивното етничко потекло. Судот и во двата случаи утврдил дека товарот на докажување дека немало дискриминација се префрлил на тужениот (се мисли на МВР), но тоа не обезбедило никаков доказ за да покаже дека тужителите немале доволно

финансиски средства или дека имало каква било друга легитимна причина да не им се дозволи да ја преминат границата.

31. Апелациониот суд Скопје, во пресудите ГЖ-5169/14 од 23 септември 2015 година и ГЖ-3162/18 од 5 јули 2018 година, ги потврдил првостепените одлуки со кои била утврдена повреда на правото на еднаков третман на Роми на кои не им било дозволено да ја преминат границата поради нивното етничко потекло. Во првиот случај, судот утврдил дека тужителот не можел да предизвика постоење на разумно сомнение кај граничните службеници што би можело да го оправда не дозволувањето да ја премине границата. Имал доволно финансиски средства, гарантно писмо и покана за свадба. Што е најважно, вработен во МВР кој бил испрашуван како сведок во текот на таа постапка изјавил дека бил упатен да посвети особено внимание на ромското население. Жртвите во вториот случај патувале заедно со третиот, четвртиот и петтиот апликант од конкретниот случај. Судот утврдил дека тужителите кои имале важечки пасоши (се чини дека не се земало предвид дали имаат покана и доволно средства) ги исполнувале критериумите за напуштање на земјата, а доколку биле потенцијални баратели на азил, би било обврска на земјата во која влегувале да ги процени сите такви тврдења. Понатаму, судот навел дека Шенгенскиот граничен кодекс не бил дел од домашното право и не бил правно обврзувачки за тужената држава. Судот, исто така, утврдил дека МВР не укажало на никакви законски одредби кои го регулираат видот на документи што лицето треба да ги приложи на граница при напуштање на земјата.

III. РЕЛЕВАНТНИ ДОМАШНИ ДОКУМЕНТИ

Народен правобранител на тужената држава

32. Во релевантните делови од Годишниот извештај од 2013 година е наведено:

“... Овие тврдења за дискриминација врз основа на етничка припадност вклучуваат конкретни жалбени наводи поднесени од Роми на кои не им било дозволено да ја преминат државната граница, во врска со кои МВР не ги прифатило препораките на Народниот правобранител. При истражувањето на овие случаи, Народниот правобранител побарал информации од надлежните органи во рамките на граничната полиција, посочувајќи дека е забранета дискриминација... и дека е забрането ограничување на слободата на движење... Народниот правобранител доставил белешка до министерот за внатрешни работи и Владата... укажувајќи на обврската за спроведување на домашните и меѓународните стандарди во однос на гарантирањето на слободата на движење и забраната за дискриминација“.

33. Во релевантните делови од Годишниот извештај од 2014 година на Народниот правобранител е наведено:

“... Во однос на дискриминацијата по етничка припадност, треба да се нагласи дека годинава имаше повеќе жалбени наводи од граѓани од ромската и албанската заедница кои побараа заштита од Народниот

правобранител откако биле вратени на државната граница. Тие граѓани сметаат дека забраната за нивно преминување на границата или враќање назад поради обид за патување со лична карта не била оправдана и дека биле вратени назад само поради нивното етничко потекло.

... МВР не потврди дека во овие случаи имало неоправдано враќање назад на граѓаните, но ниту го убеди Народниот правобранител дека ваквото однесување не било дискриминаторско. Напротив, Заменикот народен правобранител [кој е од ромско етничко потекло, како што е наведено во периодична (алтернативна) информативна белешка поднесена во 2015 година од Народниот правобранител до Комитетот на Обединетите нации за елиминација на расната дискриминација] се соочила со истиот проблем додека била на службено патување, кога била испрашувана за целта на нејзиното патување од службеници за пасошка контрола на ... Скопскиот аеродром, ..., што не беше случај со нејзиниот соработник, кому му беше дозволено слободно да ја напушти [земјата].

Со ова не само што се потврди ставот на Народниот правобранител дека однесувањето кон граѓаните од ромската и албанската заедница и ограничувањето на нивното право на слободно движење има дискриминаторски елементи, туку потврди и дека МВР го ограничува правото на граѓаните на слобода на движење поради нивното ромско и албанско етничко потекло, односно ги дискриминира“.

34. Во релевантните делови од Годишниот извештај од 2015 година на Народниот правобранител е наведено:

“... Во случаите во кои граѓаните се жалеа дека се дискриминирани врз основа на нивното етничко потекло, дека им е ограничено правото на слободно движење и дека биле вратени назад на државната граница, МВР не прифати ниту една од препораките на Народниот правобранител, иако неспорно беше утврдено дека имало повреда на правото на слободно движење на Ромите“.

IV. РЕЛЕВАНТНИ МЕЃУНАРОДНИ ДОКУМЕНТИ

A. Документи на Советот на Европа

1. Европска комисија против расизам и нетолеранција (ЕКПР)

(а) Општа препорака за политика бр. 11 за борба против расизмот и расната дискриминација во вршењето на полициската должност од 29 јуни 2007 година (CRI(2007)39)

35. Со оваа препорака расното профилирање се дефинира на следниов начин:

“1. ... За целите на оваа Препорака, расно профилирање значи:

Употребата од страна на полицијата, без објективно и разумно оправдување, на основи како што се раса, боја на кожа, јазик, религија, националност или национално или етничко потекло во активностите за контрола, надзор или истрага;“

36. Во Образложението на Препораката, во однос на ставот 1 од Препораката, се вели, доколку е релевантно:

“34. iii) ... Истражувањата покажаа дека расното профилирање има значителни негативни ефекти. Расното профилирање генерира чувство на понижување и неправда кај одредени групи на лица и резултира со нивно стигматизирање и отуѓување како и со влошување на односите меѓу овие групи и полицијата, поради губење на довербата во неа...”

**(б) Извештај за „Поранешна Југословенска Република Македонија“
(петти циклус на мониторинг) усвоен на 18 март 2016 година**

37. Во релевантните делови од извештајот е наведено:

“83. ... За време на состанокот со делегацијата на ЕКРИ, стана очигледно дека, и покрај добиената обука, граничната полиција се чини дека не била свесна за дискриминаторското влијание на расното профилирање и немала намера да ја прекине неговата употреба.

84. ЕКРИ препорачува властите да обезбедат граничните полициски сили во земјата да добијат соодветна обука за да можат да ги извршуваат своите должности според режимот на визна либерализација со Европската унија без да применуваат расно профилирање“.

2. Комесар за човекови права на Советот на Европа

(а) Извештај на Нилс Муижниекс, комесар за човекови права на Советот на Европа, по неговата посета на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ од 26 до 29 ноември 2012 година, објавен на 9 април 2013 година

38. Во релевантните делови од извештајот е наведено:

“99. Постојат индикации дека редовно им се одземаат пасошите на оние лица кои присилно се враќаат во „Поранешна Југословенска Република Македонија“ и дека Ромите го сочинуваат мнозинството од лицата кои биле спречени да ја напуштат земјата и на кои им биле одземени патните исправи. Неколку невладини организации собраа информации за таа цел. Пријавено е и дека практиката на граничните власти е да ставаат печат во пасошот на оние лица кои се спречени да ја напуштат државата. ...

101. Комесарот е целосно свесен за неопходноста властите да спроведуваат обврзувачки правила и политики во контекст на процесот на пристапување на земјата во ЕУ. Освен тоа, државите имаат легитимно овластување да ги контролираат своите граници и да ги регулираат миграциските движења. Меѓутоа, сериозно го загрижува тоа што овие мерки се применуваат преку профилирање на границите. И покрај тоа што властите тврдат дека овие контроли не се насочени кон некоја одредена етничка група, постојат јасни индикации дека Ромите се несразмерно погодени од мерките за контрола на излегување. Во исто време, јасно е дека македонските власти имаат развиено профил на потенцијален „неоснован“ или „лажен“ барател на азил врз основа на информациите што ги добиваат од земјите на ЕУ...”

39. Комесарот заклучил како што следува:

“106. Комесарот смета дека мерките усвоени од властите на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ како одговор на

барањата на ЕУ за управување со миграциските одливи се мешаат во слободата да се напушти одредена земја, вклучувајќи ја и сопствената, што е гарантирано согласно членот 2 од Протоколот бр. 4 кон ЕКЧП ... Ромите, очигледно, се несразмерно погодени од мерките за контрола на излегување и одземањето на патните исправи, што всушност значи забрана за патување“.

(б) Право да се напушти земја, Издаден документ од Комесарот за човекови права на Советот на Европа, октомври 2013 г.

40. Во релевантните делови од документот (стр. 6-7, 48) е наведено:

“... Еден од најзагрижувачките аспекти на неодамнешното мешање во Европа со правото на заминување е доказ дека таквите мерки се преземаат против одредени етнички групи, особено Ромите.

... Зголемувањето на бројот на баратели на азил од Западен Балкан во одредени земји на ЕУ во последните години доведе до интензивирање на правните и други мерки од владите на Западен Балкан насочени кон управување и запирање на миграциските текови во, вклучувајќи и барање азил во западна Европа. Иако бројот на мигрантите не е алармантен, гледано преку вкупните бројки за миграцијата во ЕУ, мерките преземени од одредени земји од Западен Балкан покренуваат сериозни прашања за компатибилност со стандардите за човекови права, вклучувајќи го и правото да бараат и уживаат азил. Тие, исто така, не се во согласност со принципот на недискриминација имајќи предвид дека социјалната група која е примарно таргетирана и погодена од овие мерки се, во пракса, Ромите, кои продолжуваат да страдаат во Западен Балкан од институционализирана дискриминација и социјална исклученост.

... Она што се чини дека се случува на Западен Балкан е дека, како што земјите членки на ЕУ го зголемуваат притисокот врз овие држави во смисла дека ако не се намали бројот на нивните државјани кои аплицираат за азил во ЕУ, тогаш сите државјани на државата ќе бидат подложени на задолжителна виза (повторно), властите на овие држави се обидуваат да го ограничат заминувањето на поединци за кои сметаат дека се изложени на ризик да поднесат барање за азил, односно Ромите.

На Комесарот за човекови права на Советот на Европа во својот извештај по неговата посета на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ во ноември 2012 година му беше посочено од министерот за внатрешни работи дека во периодот од декември 2009 година до крајот на ноември 2012 година околу на 7 000 граѓани на оваа држава не им било дозволено да ја напуштат земјата“.

3. Советодавен комитет за Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства

41. Во релевантните делови од четвртото мислење за „Поранешна Југословенска Република Македонија“, издадено на 24 февруари 2016 година, е наведено:

“...

27. Дополнително, постојат документирани инциденти на етничко профилирање на надворешните граници насочени првенствено кон

лицата кои припаѓаат на ромското малцинство. Повторените независни истражувања укажуваат на воспоставена практика да не им се дозволува на Ромите да излезат од земјата, и покрај тоа што имаат валидни патни исправи. Министерството за внатрешни работи му ја потврди таа пракса на Советодавниот комитет како постапка која, во очигледен напор за усогласување со договорот за визна либерализација на ЕУ, се заснова на „анализа на ризик“ и утврден профил на таканаречени „лажни баратели на азил“. Оваа пракса, наводно, продолжува и покрај зголемениот број судски одлуки со кои истата се осудува и покрај тоа што на Министерството за внатрешни работи му е наложено да плати отштета на засегнатите лица. Според властите, судските одлуки биле поттикнати од неуспехот на поединечни полицајци, кои оттогаш биле опоменати, а не резултат на системска пракса.

...

30. Практиките на етничко профилирање и други средства за дискриминација заснована на етничка припадност мора веднаш да се прекинат и релевантните судски одлуки да се спроведат без одлагање“.

Б. Документи на Обединетите нации

1. Комитет за човекови права (КЧП)

42. Во релевантните делови од заклучните согледувања на КЧП за третиот периодичен извештај на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ за спроведувањето на Меѓународниот пакт за граѓански и политички права, издаден на 17 август 2015 година, е наведено:

“16. Комитетот е загрижен поради фактот што помеѓу 2011 и крајот на 2014 година, на илјадници државјани на државата членка им било забрането да излезат од територијата на државата членка и поради наводите за етничко профилирање, особено на Ромите, ограничувајќи ја слободата на движење преку границите на државата членка (чл. 12).

Државата членка треба да преземе мерки за да обезбеди целосно почитување на правото на слобода на движење во државата членка, во согласност со членот 12 од Пактот“.

2. Комитет за елиминација на расна дискриминација (КЕРД)

43. Во релевантните делови од заклучните согледувања на КЕРД за комбинирани осми до десетти периодични извештаи на „Поранешна Југословенска Република Македонија“ за спроведувањето на Меѓународната конвенција за елиминација на сите форми на расна дискриминација, објавена на 21 септември 2015 година, е наведено:

“14. Комитетот е загрижен поради извештаите дека граѓаните кои припаѓаат на ромската и албанската заедница биле спречени да ја напуштат земјата со образложение дека ќе поднесат барање за азил во земјите на Европската унија и им биле одземени патните исправи. Комитетот ја забележува одлуката на Уставниот суд од 2014 година со која се укинати рестриктивните одредби од Законот за патни исправи, но останува загрижен од етничкото профилирање на овие заедници од страна на граничните полицајци (чл. 2 и 5).

15. Имајќи ја предвид изјавата на делегацијата дека државата членка ќе ја спроведе горенаведената пресуда, Комитетот препорачува државата членка внимателно да ги процени и преземе чекорите за да одговори на причините што ги наведуваат лицата кои припаѓаат на овие заедници да заминат или да бараат засолниште во други земји. Комитетот препорачува државата членка целосно да го почитува правото на слободно движење на своите граѓани и нивното право да ја напуштат и да се вратат во земјата. Во однос на својата општа препорака 31 (2005) за спречување на расна дискриминација во администрацијата и функционирањето на системот на кривичната правда, Комитетот потсетува дека државите членки треба да ги преземат неопходните чекори за да спречат испрашување, апсење и претреси исклучиво врз основа на етничката припадност на поединците. Самата перцепција или фактот на припадност на етничка група не е доволна причина, *de jure* или *de facto*, да се ограничи правото на движење“.

ЗАКОНОТ

I. СПОЈУВАЊЕ НА АПЛИКАЦИИТЕ

44. Имајќи го предвид сличниот предмет на апликациите, Судот смета дека е соодветно да ги разгледа заедно во една пресуда.

II. ПРЕЛИМИНАРЕН ПРИГОВОР НА ВЛАДАТА ВО ВРСКА СО ПЕТТИОТ АПЛИКАНТ

1. Поднесоци на страните

45. Во однос на петтиот апликант, Владата тврдеше дека тој не може да тврди дека е жртва на повреда на неговите права од Конвенцијата, бидејќи воопшто не му бил одбиен излезот, туку одлучил да не ја напушти земјата доброволно бидејќи тој бил возач на патниците на кои им било забрането да излезат. Спротивно на неговите аргументи, на неговиот пасош бил ставен штембил не на 14 март 2014 година, туку на 20 март 2014 година, по неговото излегување од Република Бугарија (види параграф 25 погоре).

46. Петтиот апликант тврдел дека тој не само што го возел комбето, туку бил поканет и на свадбата и дека бил спречен да ја премине границата. Тој истакнал дека во службената белешка бил наведен како еден од патниците на кои не им било дозволено да ја напуштат државата (види параграф 18 погоре). Тој, исто така, го повтори своето објаснување во врска со штембилот во неговиот пасош (види параграф 22 погоре).

2. Оценка на Судот

47. Судот повторува дека тој самиот не може да ги оценува фактите што го навеле националниот суд да донесе една одлука наместо друга, или да ја доведе во прашање допуштеноста и оцената на доказите на судењето. Во други околности, тој би постапил како суд од трет или четврт степен, што би значело непочитување на ограничувањата

наметнати на неговото дејствување. Единствената околност во која Судот може, како исклучок од ова правило, да ги доведе во прашање наодите и заклучоците за кои станува збор е кога тие се флагрантно и очигледно произволни, на начин кој е во спротивност со правдата и здравиот разум и што сами по себе доведуваат до повреда на Конвенцијата (види *Garrido Herrero v. Spain*, бр. 61019/19, § 85, 11 октомври 2022 г., со дополнителни упатувања).

48. Во конкретниот случај, Судот не наоѓа причина да го доведе во прашање наодот на домашните судови за фактот дека петтиот апликант не бил спречен да ја премине границата. Врз основа на достапните докази (види параграфи 18 и 23 погоре), судовите заклучиле дека на петтиот апликант му било дозволено да ја премине границата (види параграф 25 погоре). Судот ја зема предвид официјалната белешка на МВР од 14 март 2014 година, во која е наведен петтиот апликант со патниците на кои не им било дозволено да ја преминат границата, што укажува дека имало предупредување за него во системот на Секторот за гранична контрола (види параграф 18 погоре). Меѓутоа, тој сепак може да ги прифати наодите на домашните судови, кои не можат да се сметаат за произволни или очигледно неразумни (види *De Tommaso v. Italy* [GC], бр. 43395/09, § 170, 23 февруари 2017 г.).

49. Горенаведените размислувања се доволни за да му овозможат на Судот да заклучи дека, во околностите на овој случај, не постои индикација дека домашните власти го спречиле петтиот апликант да ја напушти земјата. Неговите жалбени наводи се очигледно неосновани и мора да бидат отфрлени, во согласност со членот 35 §§ 3 (а) и 4 од Конвенцијата.

III. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 2 ОД ПРОТОКОЛОТ БР. 4 НА КОНВЕНЦИЈАТА

50. Првите четворица апликанти („преостанатите апликанти“) се жалеа дека им било повредено правото да ја напуштат тужената држава, спротивно на членот 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата, чии релевантни делови гласат како што следува:

“2. Секој може слободно да ја напушти која било земја, вклучувајќи ја и неговата.

3. Нема да се поставуваат никакви ограничувања за користењето на [ова право] освен оние што се во согласност со закон и се неопходни во едно демократско општество во интерес на националната безбедност или јавната безбедност, за одржување на јавниот ред, за спречување на криминал, за заштита на здравјето или моралот или за заштита на правата и слободите на другите...”

A. Допуштеност

1. Првата и втората апликантка

(а) Поднесоци на страните

51. Владата тврдеше дека првата и втората апликантка не побарале конкретно од домашните судови да утврдат повреда на нивното право на слободно движење, туку само се жалеле дека биле дискриминирани.

52. Двете апликантки го оспорија приговорот на Владата. Втората апликантка тврдеше дека во нејзината граѓанска тужба се повикала на слободата на движење. Понатаму, тврдеше дека двете права се тесно поврзани.

(б) Оценка на Судот

53. Општите принципи во врска со исцрпувањето на домашните правни лекови според членот 35 став 1 од Конвенцијата се наведени во, на пример, *Vučković and Others v. Serbia* ((прелиминарен приговор) [GC], бр. 17153/11 и 29 други, § § 70-77, 25 март 2014 година, со дополнителни упатувања).

54. Судот забележува дека во граѓанските тужби и двете апликантки тврделе дека нивното право на слободно движење, како што е загарантирано со Уставот и Конвенцијата, било повредено од властите (види параграфи 8 и 13 погоре). Понатаму, домашните судови мериторно одлучиле за овие аргументи и утврдиле дека правото на апликантките на слободно движење не било повредено (види параграфи 11 и 15 погоре).

55. Со оглед на горенаведеното, Судот смета дека првата и втората апликантка го покренале, барем во суштина, нивниот аргумент за повреда на нивното право на слобода на движење во нивните постапки, повикувајќи се на релевантните законски одредби кои го штитат тоа право. Оттука произлегува дека приговорот на Владата за неисцрпување на домашните правни лекови мора да се одбие.

2. Третиот и четвртиот апликант

(а) Поднесоци на страните

56. Владата тврдеше дека третиот и четвртиот апликант го изгубиле статусот на жртва во однос на наводите по овој основ. Домашните судови утврдиле повреда на предметното право, што, според Владата, претставувало доволна правична отштета.

57. Третиот и четвртиот апликант тврделе дека сè уште се жртви на повредата за која се жалеле, бидејќи домашните судови не им досудиле никаков надомест.

(б) Оценка на Судот

58. Општите принципи во врска со статусот на жртва на апликантите според членот 34 од Конвенцијата се наведени во, на пример, *Scordino v. Italy* (бр. 1) ([GC], бр. 36813/97, §§ 179-80, ЕСЧП 2006-V) и *Shipovikj v. North Macedonia* ((одл.), бр. 77805/14 и 77807/14, § 48, 21 март 2021 г., со дополнителни упатувања).

59. Од тие принципи произлегува дека од Судот се бара да потврди дали, во однос на третиот и четвртиот апликант, имало признание, барем во суштина, од страна на властите за повреда на право

заштитено со Конвенцијата и дали обесштетувањето може да се смета за соодветно и доволно (види, меѓу другите органи, *Normann v. Denmark* (одл.), бр. 44704/98, 14 јуни 2001 г.; *Jensen and Rasmussen v. Denmark* (одл.), бр. 52620/99, 20 март 2003 г.; и *Nardone v. Italy* (одл.), бр. 34368/02, 25 ноември 2004 г.).

60. Првиот услов, кој е утврдување на повреда од страна на националните власти, во овој случај не е спорно, бидејќи домашните судови утврдиле повреда на правото на слобода на движење на третиот и четвртиот апликант (види параграф 24 погоре). Во однос на вториот услов, имено соодветна и доволна оштета, Судот забележува дека барањето на третиот и четвртиот апликант за надомест на нематеријална штета било отфрлено од домашните судови, кои утврдиле дека нематеријалната штета се однесува само на наводите за дискриминација (види параграф 24 погоре). Затоа, не им бил доделен паричен надоместок.

61. Во врска со ова, Судот претходно прифати дека признавањето од страна на властите за повреда на слободата на движење на апликантите без доделување оштета може да доведе до губење на статусот на жртвата во случај кој се карактеризира со кратко времетраење на спорното ограничување и каде што во домашната постапка нема барање за оштета (види *D.J. and A.-K.R. v. Romania* (одл.), бр. 34175/05, 20 октомври 2009 г.). Истиот заклучок го донел во случај кога не бил попречен вистински план за патување, ниту пак имало некакви околности кои барале присуство на апликантот надвор од земјата. Оттука, ограничувањето претставувало формална и теоретска пречка наместо практична пречка за остварувањето на правото на слобода на движење (види *Timishev v. Russia* (одл.), бр. 55762/00 и 55974/00, 30 март 2004 г.).

62. Судот забележува дека такви околности не биле присутни во случајот со третиот и четвртиот апликант, кои не можеле да присуствуваат на свадбена церемонија како што било планирано (види параграф 17 погоре) и барале надомест во спорната граѓанска постапка за нематеријалната штета претрпена како резултат на повреда на нивната слобода на движење (види параграф 19 погоре). Според тоа, Судот не може да го прифати аргументот на Владата дека утврдувањето на повреда на правото на слободно движење претставува доволен надомест за жалбите на третиот и четвртиот апликант (види *Timishev v. Russia*, бр. 55762/00 и 55974/00, § 71, ЕСЧП 2005-XII, и *Mursaliyev and Others v. Azerbaijan*, бр. 66650/13 и 10 други, § 59, 13 декември 2018 г.).

63. Затоа, Судот го одбива приговорот на Владата во однос на третиот и четвртиот апликант и заклучува дека тие сепак можат да тврдат дека се „жртви“, во смисла на членот 34 од Конвенцијата, на наводните повреди на членот 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата.

3. Заклучок за допуштеноста

64. Судот понатаму забележува дека жалбениот навод на останатите апликанти согласно членот 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата не е очигледно неоснован во смисла на членот 35 став 3

(а) од Конвенцијата, ниту е недопуштен по која било друга основа. Затоа, мора да се прогласи за допуштен.

Б. Основаност

1. Поднесоци на страните

65. Останатите апликанти повториле дека нивното право на слободно движење е повредено, спротивно на членот 2 став 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата.

66. Владата призна дека во светло на околностите на случаите, домашното право и пракса, како и судската пракса на Судот, имало повреда на членот 2 став 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата во однос на останатите апликанти.

2. Оценка на Судот

67. Судот забележува дека овој случај се однесува на правото на апликантите на слобода на движење, особено на слободата да ја напуштат секоја земја, вклучувајќи ја и нивната, како што е гарантирано со ставот 2 од членот 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата, што подразбира право да замине во земја по избор на лицето во која може да биде применено (види *Baumann v. France*, бр. 33592/96, § 61, ЕСЧП 2001-V; *De Tommaso v. Italy* [GC], бр. 43395/09, § 104, 23 февруари 2017 г., и *Stamose v. Bulgaria*, бр. 29713/05, § 30, ЕСЧП 2012).

68. Меѓу страните е неспорно, а и Судот не смета поинаку, дека одбивањето на дозволата за преостанатите апликанти да ја напуштат сопствената земја претставувало мешање во нивното право на слобода на движење.

69. Во врска со тоа, Судот забележува дека првата и втората апликантка имале важечки пасоши, но не им било дозволено да ја напуштат тужената држава, бидејќи наводно им недостигале финансиски средства, гарантно писмо и/или повратен билет (види параграфи 7 и 12 погоре). Судот забележува дека во случаите на овие две апликантки, домашните судови го примениле Шенгенскиот граничен кодекс, во кој се специфицирани условите за влез на државјани на трети земји кои патуваат во земјите членки на ЕУ (види параграфи 11, 15 и 27 погоре). Што се однесува до г-а Мемедова, судовите само се повикале на Кодексот без да дадат никакво објаснување за тоа како тој се смета за дел од домашното законодавство. Во случајот на втората апликантка, тие сметале дека применливоста на Граничниот кодекс произлегува од Спогодбата за стабилизација и асоцијација помеѓу Европските заедници и нивните земји членки и тужената држава (види параграф 15 погоре). Судот не смета дека таквата конструкција била доволно јасна, сама по себе и во поглед на толкувањето на членот 27 од Уставот дадено од Уставниот суд (види параграф 28 погоре). Понатаму, тоа било во спротивност со пристапот што го следеле истите судови во други случаи, каде што било јасно утврдено дека Кодексот не е дел од домашното

законодавство и, според тоа, не било правно обврзувачки за тужената држава (види параграфи 24 и 31 погоре).

70. Судот ја повторува својата воспоставена судска пракса, според која изразот „во согласност со законот“ не само што бара оспорената мерка да има некаква основа во домашното законодавство, туку и дека се однесува и на квалитетот на предметниот закон, што подразбира и дека треба да биде достапен за засегнатите лица и предвидлив во однос на неговите ефекти. Што се однесува до барањето за предвидливост, Судот повторно смета дека нормата не може да се смета за „закон“ освен ако не е формулирана со доволна прецизност за да им се овозможи на граѓаните да го регулираат своето однесување; тие мора да можат – доколку е потребно со соодветен совет – да ги предвидат, до степен кој е разумен во околностите, последиците што може да ги повлече определено дејство. Ваквите последици не треба да се предвидат со апсолутна сигурност: искуството покажува дека тоа е недостижно. И повторно, иако сигурноста е многу пожелна, таа со себе може да донесе прекумерна ригидност, а законот мора да биде способен да држи чекор со променливите околности. Според тоа, многу закони неизбежно се објаснети со термини кои, во поголема или помала мера, се површни и чие толкување и примена се прашања на пракса (види *De Tommaso*, цитиран погоре, §§ 106-08).

71. Судот смета дека правната неусогласеност спомената погоре се спротивставува на предвидливоста дали Кодексот бил дел од домашниот правен поредок. Понатаму, нема информација дали некоја алатка, што е достапна според домашното законодавство (на пример, според членот 372 од Законот за парничната постапка, барање за ревизија пред Врховниот суд со цел усогласување на судската пракса или „заклучоци на Апелационите судови - види, *Spaseski and others v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (одл.), бр. 15905/07 и други, 27 септември 2011 г.), била искористена за да им се овозможи на судовите да ги надминат интерпретациските сомнежи во овој поглед. Во врска со тоа, Судот повторува дека постоењето на спротивставени судски одлуки може да создаде состојба на правна несигурност која веројатно ќе ја намали довербата на јавноста во судскиот систем, додека за таквата доверба е јасно дека е една од суштинските компоненти на држава заснована на владеењето на правото (види *Guðmundur Andri Ástráðsson v. Iceland* [GC], бр. 26374/18, § 116, 1 декември 2020 г.).

72. Имајќи ја предвид горенаведената нејасност во врска со применливоста на Шенгенскиот граничен кодекс во случајот на апликантите, Судот смета дека попречувањето на правото на првата и втората апликантка по овој основ не било во согласност со домашното законодавство.

73. Меѓутоа, имајќи ги предвид конкретните околности на случајот, Судот смета дека е важно да се продолжи со испитувањето дали мешањето било неопходно во едно демократско општество. Во врска со тоа, Судот забележува дека во домашната постапка ништо не укажувало на тоа дека било кој од овие апликанти се појавил во какви било предупредувања или дека учествувал во какви било активности што укажуваат на тоа дека тие претставуваат закана за националната

безбедност или јавната безбедност или за одржување на јавниот ред, или, навистина, исполнуваат некои други критериуми наведени во ставот 3 од членот 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата. Во врска со ова, Судот го забележува претходниот(те) законски престој(и) на првата апликантка во странство (види параграф 8 погоре). Со оглед на тоа што Судот би можел да биде подготвен да прифати дека забраната за напуштање на сопствената земја наметната во врска со прекршување на законите за имиграција може, во одредени присилни ситуации, да се смета за оправдана, тој не смета дека наметнувањето на таква мерка без никакво разгледување на индивидуалните околности на овие апликанти може да се окарактеризира како неопходно во едно демократско општество (види *Stamose*, цитиран погоре, § 36).

74. Што се однесува до третиот и четвртиот апликант, Судот нема причина да го доведува во прашање заклучокот на домашните судови дека недозволувањето да ја напуштат земјата ако не било незаконско, не било оправдано (види параграф 24 погоре).

75. Откако го разгледа целиот материјал доставен до него и земајќи го предвид признанието на Владата за повреда (види параграф 66 погоре), Судот заклучува дека има повреда на членот 2 став 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата во однос на првите четворица апликанти.

IV. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕНОТ 14 ВО ВРСКА СО ЧЛЕНОТ 2 ОД ПРОТОКОЛОТ БР. 4 НА КОНВЕНЦИЈАТА

76. Апликантите се жалеа дека претрпеле дискриминација при уживањето на нивното право да ја напуштат својата земја врз основа на нивното ромско потекло, спротивно на членот 1 од Протоколот бр. 12 на Конвенцијата и членот 14 од Конвенцијата во врска со членот 2 од Протоколот бр. 4. Судот, како главен во правната карактеризација што треба да им се даде на фактите на случајот (види *Radomilja and Others v. Croatia* [GC], бр. 37685/10, §§ 114 и 126, 20 март 2018 г.), и истакнувајќи дека значењето на дискриминацијата во членот 1 од Протоколот бр. 12 е идентично со она во членот 14 од Конвенцијата (види *Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina* [GC], бр. 27996/06 и 34836/06, § 55, ЕСЧП 2009, и *Baraliija v. Bosnia and Herzegovina*, бр. 30100/18, § 45, 29 октомври 2019 г.), смета дека жалбениот навод треба да се испита само според членот 14 во врска со членот 2 од Протокол бр. 4 (види, *mutatis mutandis*, *X and Y v. North Macedonia*, бр. 173/17, § 64, 5 ноември 2020 г.).

77. Членот 14 од Конвенцијата гласи како што следува:

„Уживањето на правата и слободите, признати со оваа Конвенција, треба да се обезбеди без никаква дискриминација заснована врз пол, раса, боја на кожата, јазик, вера, политичко или кое и да е друго мислење, национално или социјално потекло, припадност на национално малцинство, материјална положба, потекло по раѓање или кој и да е друг статус.“

А. Допуштеност

1. Неисцрпеност на домашните лекови

(а) Поднесоци на страните

78. Владата тврдеше дека апликантите не ги исцрпиле достапните домашни правни лекови во однос на нивните наводи за дискриминација. Таа прецизираше дека ниту еден од апликантите не ја искористил можноста да поднесе жалба до Уставниот суд, лек што требало да го искористат пред да побараат заштита на своите права пред Судот.

79. Апликантите тврдат дека правниот лек за жалба до Уставниот суд не бил ефективен во околностите, со оглед на неговите одлуки во слични случаи (види параграф 29 погоре).

(б) Оценка на Судот

80. Судот повторува дека во случај кога има повеќе домашни правни лекови кои поединецот може да ги искористи, тоа лице има право да избере, со цел исполнување на барањето за исцрпување на домашните правни лекови, правен лек кој се однесува на неговата или нејзината суштинска жалба. Со други зборови, кога се користи еден правен лек, не е потребна употреба на друг правен лек кој во суштина има иста цел (види *Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania* [GC], бр. 41720/13, § 177, 25 јуни 2019 г.).

81. Имајќи го предвид барањето за дискриминација поднесено од страна на апликантите во граѓанската постапка покрената против државата според Законот за спречување и заштита од дискриминација како *lex specialis*, Судот смета дека апликантите презеле разумни чекори за да ги изнесат нивните жалбени наводи пред домашните власти и да бараат надомест. Од причините наведени во *Elmazova and Others v. North Macedonia* (бр. 11811/20 и 13550/20, §§ 58-60, 13 декември 2022 г.), кои исто така се однесуваат на овој случај, Судот смета дека од апликантите не се барало да го искористат и правниот лек на кој се повикува Владата. Според тоа, Судот го одбива приговорот на Владата.

82. Судот, дополнително, забележува дека овој жалбен налог не е ниту очигледно неоснован, ниту недопуштен по која било друга основа наведена во членот 35 од Конвенцијата. Затоа, мора да се прогласи за допуштен.

Б. Основаност

1. Поднесоци на страните

(а) Апликантите

83. Апликантите, повикувајќи се на достапниот материјал (види параграфи 13, 20, 21, 28-34, 37-39 погоре и 85 подолу), изјавија дека МВР правело расно профилирање на границата при одлучување кому

му е дозволено да ја напушти земјата. Тие тврдат дека обезбедиле *prima facie* докази за дискриминација против нив и дека товарот е на Владата да ги побие наводите за дискриминација. Тие тврдеа дека Владата не успеала да докаже дека Ромите не биле несразмерно погодени од праксата на спречување на луѓето да ја напуштаат земјата поради нивниот „профил“ како потенцијални баратели на азил, без оглед на фактот што само националните власти имале пристап до релевантните информации. Во врска со тоа, првата апликантка, повикувајќи се на нејзината претходна изјава дека на други Роми им било дозволено да ја преминат границата (види параграф 8 погоре), тврдеше дека немала информации дали тие други лица биле државјани на тужената држава. Апликантите исто така тврдеа дека граничните службеници на границата упатиле расни навреди кон нив и употребиле сила.

(б) Владата

84. Владата тврдеше дека апликантите не обезбедиле доволно докази за поддршка на нивните тврдења. Дел од апликантите самите изјавиле дека претходно патувале во странство без никакви проблеми (види параграфи 8 и 13 погоре). Немало индикации дека во претходните наврати тие ја напуштале земјата под различни услови и околности или дека на други лица им било дозволено да ја напуштат земјата на истите датуми под различни услови од оние наметнати на апликантите. Понатаму, апликантите не тврдеа дека конкретно Ромите биле цел и не може да се извлече таков заклучок од достапните докази. Ниту една документација на МВР не укажува дека има некакви насоки кои би воделе до таков третман на Ромите. Помошник министерот едноставно ги презентирал статистиките за лицата вратени од Германија и тие статистики не можат да се толкуваат како доказ за какво било расно профилирање (види параграф 21 погоре). Напротив, тие само ја потврдија потребата од зголемување на граничните проверки и да се обезбеди сообразност со законските барања за напуштање на земјата, како и условите предвидени во Шенгенскиот граничен кодекс за лицата кои патуваат во земјите членки на ЕУ. Ова било неопходно за да се спречи злоупотреба на воспоставениот безвизен режим и загрозување на односите на државата со другите земји. Владата негира дека биле употребени навредлив јазик или расистички коментари во однос на апликантите или дека полицијата употребила сила врз третиот и четвртиот апликант.

85. Владата достави и изјава од министерот за внатрешни работи од 2 ноември 2016 година дека поради зголемувањето на постапките (над четириесет предмети) против МВР од страна на Роми на кои не им било дозволено да ја напуштат државата, било неопходно да се издадат инструкции насочени кон спречување на каква било дискриминација на границата. По изјавата на министерот, на 8 февруари 2017 година претставник на една невладин организација изјавил дека притисокот на границите значително се намалил и дека невладината организација не добила нови поплаки за дискриминација.

86. На крај, Владата ги оспори наводите на третиот и четвртиот апликант дека лицата кои биле спречени да ја преминат границата се претежно Роми, тврдејќи дека МВР не водела евиденција за етничката припадност на граѓаните на кои не им било дозволено да ја преминат границата.

2. Оценка на Судот

(а) Усогласеност со членот 14 во врска со членот 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата

(i) Општи принципи

87. Релевантните принципи во однос на забраната за дискриминација се сумирани во *Beeler v. Switzerland* ([GC], бр. 78630/12, § 93, 20 октомври 2020 г.) и *Molla Sali v. Greece* ([GC], бр. 20452/14, § 123, 19 декември 2018 г., со дополнителни упатувања).

88. Што се однесува на тоа каде паѓа товарот на докажување во случаите на дискриминација, Судот повторува дека штом апликантот покажал дека имало различен третман, тогаш Владата треба да покаже дека таа разлика во третманот може да се оправда (види *Timishev* (пресуда), цитирана погоре, § 57). Во однос на прашањето што претставува *prima facie* доказ со кој може да товарот на докажување да се префрли на тужената држава, Судот повторува дека во постапките пред него не постојат процедурални бариери за допуштеноста на доказите или однапред одредени формули за негова проценка. Онаму каде што се тврди дека има разлика во ефектот на општа мерка или *de facto* ситуација, Судот во голема мера се потпира на статистичките податоци доставени од страните за да утврди разлика во третманот меѓу две групи во слични ситуации (види, *mutatis mutandis*, *Volodina v. Russia*, бр. 41261/17, § 112, 9 јули 2019 г.). Судот смета дека кога станува збор за процена на влијанието на некоја мерка или пракса врз поединец или група, статистичките податоци кои при критичкото испитување се чини дека се веродостојни и значајни ќе бидат доволни за да сочинат *prima facie* доказ што апликантот треба да го прикаже. Меѓутоа, ова не значи дека индиректна дискриминација не може да се докаже без статистички докази (види *D.H. and Others v. the Czech Republic* [GC], бр. 57325/00, § 188, ЕСЧП 2007-IV). За таа цел може да се користат и веродостојни национални или меѓународни извештаи (види, *mutatis mutandis*, *D.H. and Others v. the Czech Republic*, цитирано погоре, § 113, и *Y and Others v. Bulgaria*, бр. 9077/18, § 122, 22 март 2022 г.).

89. Судот, понатаму, повторува дека, како што беше забележано во претходните случаи, апликантите може да имаат потешкотии да докажат дискриминаторски третман и со цел да се гарантира ефективна заштита на правата на засегнатите, треба да се применуваат помалку строги доказни правила во случаите на наводна индиректна дискриминација (види *D.H. and Others v. the Czech Republic*, цитирано погоре, §§ 185-86). Во врска со ова, Судот повторува дека општа политика или мерка што има несразмерно штетни ефекти врз одредена

група може да се смета за дискриминаторска дури и кога не е конкретно насочена кон таа група и нема дискриминаторска намера. Меѓутоа, ова е случај само ако политиката или мерката немаат „објективно и разумно“ оправдување (види *Biao v. Denmark* [GC], бр. 38590/10, § 91, 24 мај 2016 г., со дополнителни упатувања).

(ii) *Примена на горенаведените принципи во овој случај*

(α) Дали во конкретниот случај произлегува презумција за индиректна дискриминација

90. Осврнувајќи се на конкретниот случај, Судот забележува дека за страните не било спорно дека во 2011 година МВР испратило интерно предупредување до регионалните центри за гранични работи, Секторот за гранични работи и миграции и други релевантни органи во Министерството што укажува дека сè поголем број државјани аплицирале за азил во Европската унија и земјите членки на Шенген и на тој начин го злоупотребуваат безвизниот режим (види параграф 5 погоре). Иако предупредувањето не содржело конкретни насоки за какви било активности насочени кон Ромите, Судот не може, а да не забележи дека во периодот по неговото испраќање, меѓународните тела забележаа тренд на спречување Роми да ја преминат државната граница (види параграфи 42 -43 погоре).

91. Во врска со ова, Судот забележува дека телата на Обединетите нации, како што се КЕРД и КЧП, изразиле загриженост за наводите за етничко профилирање на границите, особено на Ромите, пред апликантите да ги поднесат своите случаи, и ѝ препорачале на тужената држава да обезбеди целосно почитување правото на нејзините граѓани на слобода на движење и дека се преземени сите неопходни чекори за да се спречи испрашувањето и претресите исклучиво врз основа на етничка припадност (*ibid.*). Понатаму, телата на Советот на Европа, вклучувајќи ги ЕКРИ и Комесарот за човекови права, чиј извештај претходеше на случаите на апликантите (види параграфи 35-39 погоре), го забележаа дискриминаторското влијание на расното профилирање од страна на граничната полиција, која се чинеше дека ниту била свесна на тоа, ниту пак покажала намера да го прекине (види параграф 37 погоре). Комесарот нагласи дека Ромите биле очигледно несразмерно погодени од мерките за контрола на излезот наметнати од државата (види параграф 39 погоре). Слично на тоа, мислењето подготвено за тужената држава од страна на Советодавниот комитет за Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства, конкретно, се осврна на документирани инциденти на етничко профилирање на границата на тужената држава насочени првенствено кон Ромите, и покрај фактот што сите лица во прашањето поседувале важечки патни исправи (види параграф 41 погоре).

92. Понатаму, Судот забележува дека Народниот правобранител на тужената држава укажал на големиот број претставки поднесени од Роми кои биле спречени да ја преминат границата и ја окарактеризирал таа практика на границата како дискриминаторска (види параграф 32

погоре). Во своите годишни извештаи, Народниот правобранител нагласил дека МВР не прифатило ниту една негова препорака, и покрај тоа што било неспорно утврдено, според мислењето на Народниот правобранител, дека имало повреда на правото на слобода на движење на Ромите врз основа на нивното етничко потекло (види параграфи 32-34 погоре).

93. Покрај тоа, Судот не може да ги занемари многуте постапки поведени пред домашните судови од страна на Ромите – вклучувајќи ги и сегашните апликанти – тврдејќи дека, поради нивното етничко потекло, нивните права на слобода на движење и еднаков третман биле повредени од граничните службеници кои спречиле нивно преминување на границата, или фактот дека во некои од тие постапки судовите утврдиле повреди на правото на еднаков третман (види параграфи 30-31 погоре). Навистина, во изјавата дадена во 2016 година, министерот за внатрешни работи го признал зголемениот број на случаи против МВР (над четириесет во тој момент) во кои биле покренати наводи за дискриминација на границата. Министерот сметал дека поради ситуацијата е неопходно да се издадат упатства за спречување на дискриминација на границата (види параграф 85 погоре).

94. Имајќи ги предвид горенаведените извештаи на националните и меѓународните тела, Судот заклучува дека и покрај отсуството на каква било дискриминаторска формулација во интерните упатства од 28 април 2011 година или во статутарните одредби кои важеле во моментот, начинот на кој тие инструкции биле применети во пракса од страна на граничните службеници резултирале со непропорционален број Роми да бидат спречени да патуваат во странство, како што беше утврдено и од меѓународните тела во нивните извештаи кои датираат по тие упатства (види параграфи 42-43 погоре). Отсуството на конкретни статистички податоци за етничкото потекло на луѓето кои биле спречени да ја преминат границата (види параграф 86 погоре) не е од особена важност (види, *mutatis mutandis, Oršuš and Others v. Croatia* [GC], бр. 15766/03, § 153, ЕЧП 2010).

95. Соодветно на тоа, Судот е задоволен што апликантите изнесоа доволно силни, јасни и усогласени заклучоци за да формираат убедлив *prima facie* случај на индиректна дискриминација, како во постапките пред домашните судови така и во постапката пред Судот (види, на пример, *D.H. and Others v. the Czech Republic*, цитирано погоре, § 178, и *Makuchyan and Minasyan v. Azerbaijan and Hungary*, бр. 17247/13, § 218, 26 мај 2020 г.).

96. Затоа, товарот на докажување мора да се префрли на Владата, која мора да покаже дека предметната пракса била објективно оправдана со легитимна цел и дека средствата за постигнување на таа цел биле соодветни, неопходни и пропорционални (види *Oršuš and Others v. Croatia*, цитирано погоре, § 155).

(β) Објективно и разумно оправдување

97. Судот забележува дека Владата не прикажа никаков доказ со кој може да ги побие наводите на апликантите и да покаже дека тие не

биле третирани поинаку поради нивната етничка припадност, или какви било аргументи со кои се тврди дека разликата во третманот можеби била оправдана (види, спротивно од тоа, *D.H. and Others v. the Czech Republic*, цитирано погоре, § 197). Фактот дека апликантите претходно можеле да патуваат не е доволен за да го побие *prima facie* случајот формиран од нив.

98. Освен тоа, Судот забележува дека домашните судови ги отфрлиле барањата за дискриминација на апликантите (види параграфи 9, 15 и 24 погоре) без да се осврнат на кој било од различните извештаи и судски одлуки на кои упатувале апликантите и без да дадат никакво објаснување зошто тие извештаи и одлуки можеби не биле веродостојни или релевантни (со единствен исклучок на случајот на втората апликантка во врска со одлуката на Уставниот суд; види параграф 15 погоре). Понатаму, домашните судови не го третирале товарот на докажување како префрлен на властите за да ги побијат наводите на апликантите и покрај фактот што властите имале ексклузивен пристап до информациите во врска со патниците на кои им било дозволено да преминат или биле спречени да ја преминат границата под услови кои биле исти или различни од оние што важеле за апликантите. Во врска со тоа, иако првата апликантка во домашната постапка изјавила дека на други Роми им било дозволено да ја преминат границата (види параграф 9 погоре), Судот мора да прифати дека таа не можела да знае дали тие други лица се државјани на тужената држава (види параграф 83 погоре). Наместо тоа, се чини дека домашните судови строго го примениле принципот *affirmanti incumbit probatio* и утврдиле дека апликантите не докажале дека лицата кои не се Роми ја преминале границата под исти услови како апликантите, пристап кој, во овие околности, се чини дека бил неразумен и преголем товар на апликантите.

99. Според тоа, Судот утврди дека ниту Владата, ниту домашните судови не дале објективно и разумно оправдување за различниот третман на кој биле подложени апликантите на границата. Горенаведените факти се доволни за да му овозможат на Судот да заклучи дека првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант биле дискриминирани поради нивното ромско потекло кога биле спречени да ја преминат државната граница.

100. Според тоа, има повреда на членот 14 во врска со членот 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата во однос на тие апликанти.

V. ПРИМЕНА НА ЧЛЕНОТ 41 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

101. Во членот 41 од Конвенцијата е утврдено:

„Ако Судот оцени дека постои повреда на Конвенцијата или на нејзините протоколи, и ако внатрешното право на засегнатата Висока страна договорничка овозможува само делумно отстранување на последиците на таа повреда, Судот ѝ дава на оштетената страна, доколку е потребно, правично обештетување.“

A. Штета

1. Поднесоци на страните

102. Во однос на материјалната штета, првата и втората апликантка барале 150 евра и 180 евра, соодветно, за авионските билети што не можеле да ги искористат. Во однос на нематеријална штета, првиот, третиот и четвртиот апликант барале по 3.000 евра, а втората апликантка барала 4.100 евра поради дискриминација. Третиот и четвртиот апликант дополнително барале по 5.000 евра за нематеријална штета што произлегува од повредата на нивното право на слобода на движење.

103. Владата го оспори барањето на првата и втората апликантка во однос на материјалната штета, бидејќи тие не доставиле никакви потврди за поддршка на нивните барања. Ги оспори и барањата на апликантите во однос на нематеријална штета како неосновани и прекумерни.

2. Оценка на Судот

104. Релевантните принципи во однос на материјалната штета се сумирани во *Vasilevski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (бр. 22653/08, § 66, 28 април 2016 г.). Земајќи ги предвид тие принципи и документите што ги поседува, Судот досудува 150 евра на првата апликантка и 180 евра на втората апликантка во однос на материјалната штета.

105. Судот, исто така, смета дека четворицата апликанти претрпеле нематеријална штета – како што се вознемиреност и фрустрација како резултат на постапките и одлуките на домашните власти за кои е утврдено дека се некомпатибилни со Конвенцијата и нејзините протоколи – што не е доволно компензирана со наодите за повреди. Така, Судот целосно ги уважи барањата на првата и втората апликантка и ѝ досудува 3.000 евра на првата и 4.100 евра на втората апликантка. Што се однесува до барањата на третиот и четвртиот апликант, Судот ги смета за прекумерни. Оценувајќи на правична основа, на третиот и четвртиот апликант, кои се дел од истото домаќинство (види параграф 17 погоре), заеднички им досудува 5.900 евра.

Б. Трошоци

1. Поднесоци на страните

106. Првата апликантка бараше 1.000 евра за судски трошоци за поднесување на апликацијата до Судот.

Втората апликантка бараше 510 евра за вештачење и судски трошоци направени во домашната постапка и 3.020 евра за правно застапување во домашната постапка и пред Судот.

Третиот и четвртиот апликант бараа заеднички 4.700 евра за трошоци за правно застапување во домашната постапка.

107. Владата ги оспори барањата за трошоци на апликантите како прекумерни и несоодветно поткрепени со релевантни документи.

2. Оценка на Судот

108. Според судската пракса на Судот, апликантот има право на надоместок на трошоците само доколку се покаже дека тие биле навистина и нужно направени и се разумни во однос на квантумот (види *Editions Plon v. France*, бр. 58148/00, § 64, ЕСЧП 2004-IV). Во конкретниот случај, имајќи ги предвид горенаведените критериуми и отсуството на какви било поткрепувачки документи, Судот го отфрла барањето на првата апликантка како неосновано. Што се однесува до останатите апликанти, имајќи ги предвид документите со кои располага, Судот делумно ги уважува нивните барања во однос на трошоците и досудува 2.350 евра на втората апликантка и 1.435 евра заедно на третиот и четвртиот апликант, плус секаков данок што може да им се наплати на апликантите.

ОД ОВИЕ ПРИЧИНИ, СУДОТ, ЕДНОГЛАСНО,

1. *Одлучи* да ги спои апликациите;
2. *Ги прогласува* жалбените наводи на првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант според членот 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата и членот 14 во врска со членот 2 од протоколот бр. 4 на Конвенцијата за допуштени и жалбените наводи на петтиот апликант за недопуштени;
3. *Утврдува* дека има повреда на членот 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата во однос на првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант;
4. *Утврдува* дека има повреда на членот 14 во врска со членот 2 од Протоколот бр. 4 на Конвенцијата во однос на првиот, вториот, третиот и четвртиот апликант;
5. *Утврдува*
 - (a) дека тужената држава треба на апликантите, во рок од три месеци од датумот на кој пресудата ќе стане правосилна во согласност со членот 44 § 2 од Конвенцијата, да им ги исплати следните износи што треба да бидат претворени во националната валута на тужената држава според курсот кој ќе важи на датумот на исплата:
 - (i) 150 евра (сто и педесет евра) на првата апликантка и 180 евра (сто осумдесет евра) на втората апликантка, плус кој било данок што може да се наплати, во однос на материјална штета;
 - (ii) 3.000 евра (три илјади евра) на првата апликантка, 4.100 евра (четири илјади и сто евра) на втората апликантка и 5.900 (пет илјади и деветстотини евра) заеднички на третиот и четвртиот апликант, плус кој било данок што може да се наплати, во однос на нематеријална штета;

- (iii) 2.350 евра (две илјади и триста и педесет евра) на втората апликантка и 1.435 евра (илјада четиристотини триесет и пет евра) заеднички на третиот и четвртиот апликант, плус кој било данок што може да им се наплати на апликантите, во однос на трошоците;
- (б) дека по истекот на горенаведените три месеци до исплатата на горенаведените износи ќе се плати камата по стапка еднаква на најниската каматна стапка за позајмени средства на Европската централна банка за време на периодот на доцнење, плус три процентни поени;

6. *Го одбива* остатокот од барањата на апликантите за правична надомест.

Изготвена на англиски јазик, а објавена во писмена форма на 24 октомври 2023 година, во согласност со правилото 77 §§ 2 и 3 од Деловникот на Судот.

Hasan Vakırcı

Секретар

Arnfinn Bårdsen

Претседател

ПРИЛОГ

Бр.	Апликација бр.	Име на предмет	Поднесена на	Година на раѓање Место на живеење на апликантот	Застапуван од
1.	42429/16	Мемедова против Северна Македонија	16/07/2016	Демирана МЕМЕДОВА 1957 Виница (прва апликантка)	Жарко ХАЦИ-ЗАФИРОВ
2.	8934/18	Куртишова против Северна Македонија	06/02/2018	Емран КУРТИШОВА 1985 Скопје (втора апликантка)	Бојан ЃУРОВСКИ
3.	9886/18	Абазов и други против Северна Македонија	21/02/2018	Назими АБАЗОВ 1972 Крива Паланка (трет апликант) Афродита АБАЗОВА 1976 Крива Паланка (четврта апликантка) Омер МЕМЕДОВСКИ 1979 Крива Паланка (петти апликант)	ЕВРОПСКИ ЦЕНТАР ЗА ПРАВАТ НА РОМИТЕ